

KAZALIŠNO OPISMENJAVANJE DJECE I MLADIH – U PRAKSI

Analiza i interpretacija kazališne predstave
Mala Frida dramskim tehnikama

MALA FRIDA

Autorski projekt:
Anice Tomić i Jelene Kovačić

GRADSKO KAZALIŠTE
ŽAR PTICA

Koncept i stručno vodstvo
procesa kazališnog
opismenjavanja:

doc. dr. sc.
Maša Rimac Jurinović
(PSS DP)

Ideja i dramskopedagoška
struktura radionice:

Iva Nemec,
univ. spec. art.
(PSS DP)

Željka Župan Vuksan,
univ. spec. art.
(PSS DP)

Stručna suradnja u provedbi
i refleksiji radionice:

Stela Macakanja-Bačić,
prof.
(PSS DP)

Ana Škaro,
univ. spec. art.
(PSS DP)

ZAGREB, 2026.

MALA FRIDA - struktura radionice

ANALIZA I INTERPRETACIJA KAZALIŠNE PREDSTAVE *MALA FRIDA* DRAMSKIM TEHNIKAMA

Radionica je namijenjena: odgojno-obrazovnim djelatnicima, učiteljima, odgojiteljima, stručnim suradnicima, dramskim pedagogima i voditeljima dramskih skupina koji se bave kazališnim opismenjavanjem djece i mladih.

Preporučeni broj sudionika: od 10 do 25 sudionika.

Trajanje radionice: 90 minuta, uključujući podjelu materijala i postavljanje izložbe.

Potreban prostor: učionica ili prostor u kojem se sudionici mogu slobodno kretati, oblikovati krug i polukrug, raditi u manjim skupinama te izložiti radove na zidovima i podu.

Popis materijala: papiri formata A4, veliki arci papira, flomasteri, pasteles ili pribor za slikanje, samoljepljivi papirići, plava ljepljiva traka, pribor za pričvršćivanje radova na zid, stolac, pripremljeni šalabahteri o kazališnim znakovima, zvučnik.

Napomena o varijantama aktivnosti: Varijante A i B označavaju različite stupnjeve zahtjevnosti aktivnosti te se odabiru u skladu s prethodnim iskustvom sudionika:

- Varijanta A – osnovno poznavanje dramskih tehnika
- Varijanta B – napredno poznavanje dramskih tehnika

TIJEK RADIONICE

UVODNI DIO

Okupljanje sudionika

Glazba: Chavela Vargas No Soy de Aqui: <https://www.youtube.com/watch?v=d5s31KA3fxs>

1. aktivnost (5 min): zagrijavanje i opuštanje

Voditelj u ulozi – kustos muzeja Fride Kahlo: na sebi ima neki plavi znak (šal, broš, ogrlica), na ulazu u prostor (učionicu) dijeli ulaznice (plave papiriće s nekim znakom iz predstave) i govori: *Dobrodošli u **Plavu kuću**, danas je samo za vas postavljena izložba. Opustite se i slobodno razgledajte sve što smo za vas pripremili.*

Nakon par krugova voditelj nastavlja: *Drago mi je da se dobro osjećate na ovoj izložbi, pokažite mi da ste došli na sretno mjesto tako što ćete uz glazbu hodati kao:*

- a) Fridin tata (koji želi fotografirati sve oko sebe – ako se skupina još nije opustila, dodatno ih potaknuti uputom)
- b) Fridina mama (koja je zabrinuta za Fridu – poticaj)
- c) Fridin prijatelj mačak
- d) Fridin prijatelj majmun
- e) Pablo
- f) Frida

2. aktivnost (5 min): kazališni znakovi u predstavi

Voditelj sudionicima ističe kako je sve u kazalištu znak, odnosno kako *na pozornici sve igra* pa su se i sami na trenutak pretvorili u Fridina oca, majku, majmuna, mačka...

- Razgovor u krugu: voditeljica dijeli mali **šalabahter kazališnih znakova (Prilog 1)**; zajednički komentiraju znakove.

3. aktivnost (10 min): moj kazališni znak

Voditeljica dijeli sudionicima papir (**Prilog 2**) i flomastere te ih poziva da odaberu i predstave bojom, crtežom ili riječju jedan kazališni znak iz predstave (lik, predmet, prizor, osjećaj ili apstraktan oblik).

- Nakon završetka sudionici formiraju krug.
- Voditeljica prva predstavlja svoj znak: ***Nacrtala sam zelenu haljinu jer je nju Frida odabrala za odlazak na rođendan kojemu se silno veselila.*** Potom poziva prvog do sebe da svoj dojam iskaže u jednoj rečenici i tako redom.
- Nakon predstavljanja voditeljica poziva sudionike da svoje radove:
Osnovno poznavanje dramskih tehnika (A) zalijepe na zid – izložba!
Napredno poznavanje dramskih tehnika (B) postave na pod u sredinu kruga.

4. aktivnost (15 min): od kazališnog znaka do priče i prizora

Voditeljica izabire (A) ili (B)varijantu aktivnosti koju želi provesti sa skupinom.

(A) VARIJANTA (skupno prepričavanje) – početno poznavanje dramskih tehnika

- Sudionici promatraju radove na podu i slažu ih kronološkim redoslijedom, prateći tijek događaja u predstavi.
- Zatim zajednički prepričavaju priču prema poredanim slikama.
- Nakon toga istu priču prepričavaju u prvome licu, iz perspektive odabranoga lika – Fridine majke, oca, mačke, majmuna ili prijatelja.

(B) VARIJANTA (od ilustracije do prizora) – napredno poznavanje dramskih tehnika

- Voditeljica grupira radove prema sličnim motivima, bojama ili atmosferi, a sudionici odabiru skupinu koja ih privlači.
- U skupinama promatraju radove i razgovaraju o prikazanim likovima, prostorima, predmetima, bojama i mogućim događajima.
- Na temelju njih osmišljavaju kratak **zamrznuti – odmrznuti prizor**.
- Nakon svake izvedbe sudionici razgovaraju o onome što su vidjeli.

Nakon svakoga prizora slijede pitanja:

- Što ste vidjeli?
- Koji vam je odnos među likovima bio vidljiv?
- Što se u prizoru promijenilo kada se slika odmrznula?
- Koji je element predstave skupina posebno istaknula? Zašto?

SREDIŠNJI DIO

5. aktivnost (15 min): likovi između podrške i protivljenja

U predstavi, kao i u životu, likovi nisu crno-bijeli. Neki su likovi Fridi podrška, neki su povrijedili, a neki joj istodobno pružaju podršku i nanose bol.

- Frida je u životu imala POMAGAČE i PROTIVNIKE. Imenujte ih.

podržava Fridu ←	ima složen odnos s njom	→ ograničava ili joj nanosi bol
(POMAGAČ)		(PROTIVNIK)

Svaka skupina dobiva jedan tip lika:

- skupina A: jednog od roditelja
- skupina B: Pablo kao prijatelj
- skupina C: majmun, mačak
- skupina D: jedan od Fridinih neprijatelja, djeca s rođendana...

LIK NA PLAKATU

Na papiru nacrtajte konture toga lika (**Prilog 3**).

- Unutar lika upišite kako se osjeća i kakav uistinu jest.
- Izvan lika upišite kako taj lik vide drugi i kako se on predstavlja svijetu.
- Vodite računa o tome u koji dio tijela upisujete određenu karakteristiku lika (npr. je li hrabrost u glavi ili u području srca).

UNUTAR LIKA	IZVANA
<i>Što osjećam?</i>	<i>Kako me drugi vide?</i>
<i>Čega se bojim?</i>	<i>Koju su mi osobinu pripisali?</i>
<i>Čemu se nadam?</i>	<i>Što o meni pretpostavljaju?</i>
<i>Što želim da drugi vide u meni?</i>	<i>Što su možda potpuno pogrešno zaključili?</i>

- **Glazba:** tijekom rada na plakatu svira glazba iz filma *Frida*
- Voditelj papire lijepi na zidove (izložba).
- Svaka skupina predstavlja svoj lik.

6. aktivnost (10 min): glasovi Plave kuće

Sudionici ostaju u svojim skupinama i dobivaju novu uputu:

- Predstavljate jedan od zidova **Plave kuće**. Zamislite da su zidovi tijekom godina upijali riječi koje su u kući bile izgovorene. Osmislite rečenice koje je Frida mogla čuti, izgovoriti ili pomisliti. Razgovarajte o tome tko ih je mogao izgovoriti.

Prvi zid upio je riječi utjehe, nježnosti i ljubavi.

Drugi zid upio je riječi tuge, boli i razočaranja.

Treći zid upio je riječi straha, nesigurnosti i zabrinutosti.

Četvrti zid upio je riječi prijateljstva, podrške i ohrabrenja.

- Svaka osoba u skupini osmišljava jednu rečenicu i izgovara je ostalim članovima. Skupina zatim raspoređuje rečenice i određuje tko ih izgovara i kome su upućene. Svaki sudionik preuzima jedan glas iz Fridina života.
- Od osmišljenih rečenica svaka skupina oblikuje kratku **zvučnu etidu svojega zida (orkestar)**. Sudionici dogovaraju redoslijed izgovaranja rečenica te istražuju različite načine govorenja. Rečenice mogu izgovarati pojedinačno ili istodobno, ponavljati ih, šaptati, govoriti uobičajenom glasnoćom, postupno pojačavati ili stišavati glas te mijenjati ritam izgovaranja. Mogu se koristiti i pauzama.
- Svaki zid zasebno uvježbava svoju zvučnu etidu kako bi je mogao izvesti kao povezanu cjelinu.
- Na poziv voditeljice skupine „grade“ Plavu kuću. Svaka se skupina postavlja uz jednu stranu plavoga kvadrata koji je unaprijed označen ljepljivom trakom na podu. Četiri skupine tako oblikuju četiri zida kuće, okrenuta prema njezinoj unutrašnjosti.

- Prije početka voditeljica objašnjava znakove kojima će upravljati glasovima:
 - pokazivanje prema pojedincu ili skupini označava početak izgovaranja
 - podizanje i spuštanje ruke određuje glasnoću
 - zatvorena šaka označava prestanak govorenja i tišinu.
- Voditeljica ulazi u unutrašnjost Plave kuće i poput dirigentice upravlja njezinim zidovima. Najprije zasebno uključuje pojedine glasove i uvježbane zvučne etide pojedinih zidova. Zatim ih postupno povezuje i preklapa, oblikujući zajedničku zvučnu sliku Plave kuće. Igra se glasovima, njihovim ponavljanjem, ritmom i glasnoćom. Glasove postupno dovodi do buke, a potom ih stišava do potpune tišine.
- Nakon kratkoga trenutka tišine voditeljica u sredinu kuće postavlja veliki papir. Poziva sudionike da doživljaj svoje rečenice i zajedničke zvučne slike Plave kuće bojom, linijom ili oblikom prenesu na papir.
- U središtu Plave kuće nastaje **VELIKA SLIKA 1 (prilog 4)**.

7. aktivnost (10 min): unutarnji i vanjski svijet Frida Kahlo

Na ploči / zidu se nalazi obris prazne **Plave kuće**, načinjen plavom ljepljivom trakom. Plavu kuću promatramo kao simbol unutarnjega (intimnog) i vanjskoga svijeta Frida Kahlo.

- Polaznici na papiriće zapisuju svoje asocijacije potaknute pitanjem: **Tko je Frida Kahlo?**
- Zajedno proučite zapisane asocijacije i rasporedite ih unutar ili izvan obrisa kuće.
- **Izvan kuće** zalijepite asocijacije koje su vezane uz ono kako je Frida prikazana drugima ili kako je drugi doživljavaju, a **unutar kuće** kakva Frida Kahlo jest, odnosno njezine misli, osjećaje, strahove i želje koje prepoznamo u predstavi i prema onome što znamo o njoj otprije.

8. aktivnost (10 min): Frida na vrućem stolcu

- Netko od sudionika utjeloviti će lik Frida te sjesti na stolac koji se nalazi u sredini prostorije. Ostali sudionici sjest će u polukrug ispred nje i postavljati joj pitanja koja ih zanimaju.
- **PRVI KRUG:** sudionici postavljaju pitanja Fridi iz vlastite perspektive, a Frida na njih odgovara ostajući u ulozi
- **DRUGI KRUG:** sudionicima se dodjeljuju različite uloge povezane s Fridom i događajima iz priče (npr. zamišljena prijateljica, djeca koja su bila na rođendanu, Frida kao odrasla slikarica); sudionici Fridi postavljaju pitanja iz dodijeljene uloge, vodeći računa o tome što njihov lik zna, kako doživljava Fridu i kakav odnos ima prema njoj

ZAVRŠNI DIO

9. aktivnost (8 min): Od Fridine priče prema vlastitom iskustvu

- Što možemo učiniti da se današnje Fride osjećaju prihvaćeno, sigurno i uključeno?
- Sigurno se neko dijete u nekom trenutku osjećalo neprihvaćeno i drugačije, sigurno negdje postoji netko tko nije dobio pozivnicu za rođendan na koji je želio ići...
- Za sve Fride koje žive neprimjetno pokraj nas formirajmo tunel lijepih misli:

TUNEL MISLI S LIJEPIM ŽELJAMA

Sudionici se postavljaju u dva reda, okrenuti jedni prema drugima oblikujući tunel. Jedan po jedan sudionik prolazi kroz tunel, dok mu ostali upućuju lijepe riječi, ohrabrujuće poruke i dobre želje. Rečenice mogu započeti na sljedeći način:

- *Želim ti da...*
- *Imaš pravo...*
- *Kada se osjećaš sam/a...*
- *Voljela bih da znaš...*
- Nakon prolaska kroz tunel svaki sudionik dolazi do papira koji ga čeka na njegovu kraju.
- Na njemu bojom, oblikom ili crtežom prikazuje emociju koju je doživio tijekom prolaska kroz tunel. Postupak se ponavlja dok svi sudionici ne prođu kroz tunel i ostave trag.
- Nastaje VELIKA SLIKA 2 (**Prilog 4**) - nakon toga se zajednički promatraju svi slikovni izričaji nastali tijekom radionice te se o njima razgovara.
- Nakon tunela misli sudionici mogu zapisati najljepšu misao koja su čuli dok su prolazili tunelom.

10. Aktivnost (2 min): izložba u Plavoj kući

Voditelj u ulozi (kao s početka radionice):

Dragi posjetitelji **Plave kuće**, hvala što ste svojim prisustvom uveličali otvaranje izložbe naše slikarice Fride Kahlo:

- u prvome dijelu (slike s početka radionice) možete vidjeti Fridino djetinjstvo
- u središnjemu dijelu njezin težak život (slika nakon prepričavanja smrznutim slikama i nakon karakterizacije likova i zajednička velika slika)
- i na kraju (zadnja slika nakon tunela misli) njezino smirenje i sreću u slikanju!

Hvala Vam na tome.

Ova je izložba neobična pa sa sobom možete ponijeti koju god sliku želite kao i papirić s lijepom misli koja vam je potrebna.

PRILOZI

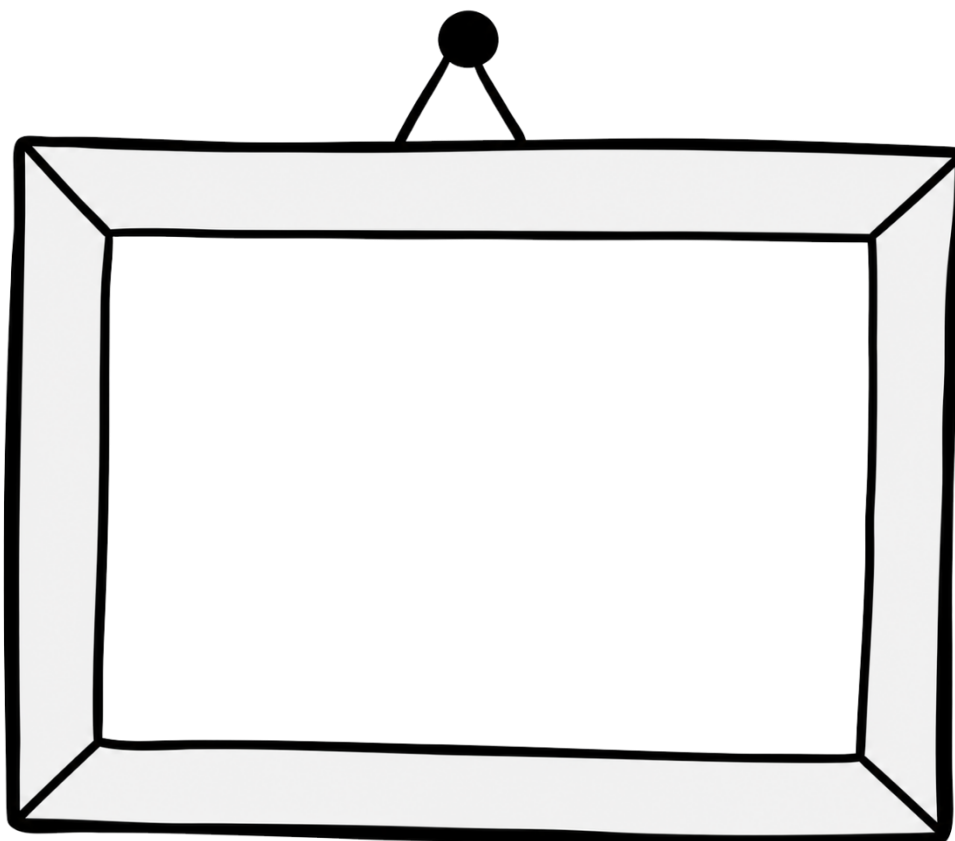
Prilog 1 – Kazališni znakovi (šalabahter)

Kratak pregled kazališnih znakova i njihovih mogućih značenja, namijenjen zajedničkoj analizi predstave.

KAZALIŠNI ZNAK	OBRATI POZORNOST NA...	MOŽE NAM OTKRITI...
BOJA I SVJETLO	boje, svjetlo, tama i sjene	ozračje, osjećaje i promjene
KOSTIM I IZGLED LIKA	odjeću, frizuru, šminku i detalje	osobine, raspoloženje i promjene lika
PROSTOR I SCENOGRAFIJA	izgled pozornice i položaj likova	mjesto radnje, odnose, bliskost ili usamljenost
PREDMETI	osobu koja ih upotrebljava i kako	želje, sjećanja, odnose i važne događaje
GLAZBA, ZVUK I GLAS	ritam, glasnoću, tišinu i način govora, jezik	ozračje, napetost i osjećaje
POKRET I ODNOSI	kretanje, geste, izraze lica, poglede i dodire	osobine, namjere i odnose među likovima

Prilog 2 – Moj kazališni znak

Radni list – okvir za likovno prikazivanje odabranoga kazališnoga znaka iz predstave.

Prilog 3 – Lik na plakatu

Predložak za istraživanje unutarnjih osobina lika i načina na koji ga doživljavaju drugi.

LIK NA PLAKATU

Lik: _____ Skupina: _____

IZVAN LIKA

Kako lik vide drugi i kako se predstavlja svijetu?

Što o meni pretpostavljaju?

Kako me drugi vide?

UNUTAR LIKA

Kako se lik osjeća i kakav je uistinu?

Što osjećam?

Čega se bojim?

Čemu se nadam?

Što želim da drugi vide u meni?

Koju su mi osobinu pripisali?

Kako se predstavljam drugima?

Što su o meni možda pogrešno zaključili?

Razmislite gdje ćete zapisati pojedinu osobinu ili osjećaj. Što pripada glavi, što srcu, što rukama, a što nogama?

Prilog 4 - Velika slika 1,2

A3 format papira – po želji na njemu markerom nacrtati okvir slike.

Dramske tehnike:

1. **Voditelj u ulozi:** početna i završna aktivnost, lik kustosa razlikuje se od stvarnog voditelja po određenom znaku koji nosi (plavi šal, marama, broš, naljepnica na majici, pločica s nekim znakom iz predstave), voditelj/učitelj u ulozi je dramsko pedagoški postupak u kojem voditelj u isto vrijeme sudjeluje u dramskom zbivanju i prati što se događa tijekom stvaralačkog procesa. To je dramska tehnika u kojoj voditelj preuzima ulogu unutar zamišljene situacije kako bi sudionike uvukao u dramski svijet, potaknuo njihovo djelovanje, istraživanje i donošenje odluka.
2. **Skupno prepričavanje:** dramska tehnika u kojoj više sudionika istodobno sudjeluje u stvaranju i/ili pripovijedanju jedne priče. Priča se ne prepričava tako da jedan sudionik govori od početka do kraja, nego je zajednički grade, nadopunjuju i izvode.
3. **Zamrznuti prizor/smrznuta slika:** dramska tehnika u kojoj sudionici svojim tijelima oblikuju nepomičnu „živu sliku“ određenog događaja, odnosa, osjećaja ili ideje, a zatim se ta slika može interpretirati, komentirati ili postupno oživjeti.
4. **Lik na plakatu:** dramska tehnika u kojoj sudionici vizualno i verbalno istražuju književni lik, njegove osobine, osjećaje, misli, postupke, odnose i ciljeve te tako stvaraju njegovu cjelovitu karakterizaciju. Na veliki papir nacrtava se obris ljudskog lika. Učenici zatim zajednički popunjavaju različite dijelove: GLAVA – misli lika (Što lik misli? Čega se boji? Što želi?), SRCE – osjećaji (Koga voli? Što ga boli? Što ga pokreće?), RUKE – postupci (Što je učinio? Koje je odluke donio? Kako je djelovao na druge?), NOGE – ciljevi i put (Kamo želi otići? Što pokušava postići? Koje prepreke mora svladati?), OKO LIKA – odnosi s drugima (Tko mu je prijatelj? Tko mu je protivnik? Kome vjeruje?), IZVAN OBRISA – kako ga drugi vide (Što drugi likovi misle o njemu? Kako ga društvo doživljava? Koje mu osobine pripisuju?).
5. **Orkestar** - dramska tehnika u kojoj sudionici zajednički stvaraju zvučnu sliku neke situacije, prostora, događaja ili emocionalnog stanja. Svaki sudionik ili skupina proizvodi određeni zvuk, a voditelj ih „dirigira“ poput glazbenog dirigenta: pokazivanje prema pojedincu ili skupini označava početak izgovaranja, podizanje i spuštanje ruke određuje glasnoću, zatvorena šaka označava prestanak govorenja i tišinu.
6. **Tunel misli** dramska je tehnika u kojoj sudionici stvaraju „živi tunel“ kroz koji prolazi jedan lik, dok ostali učenici izgovaraju njegove moguće misli, osjećaje, dvojbe, strahove ili komentare. Tehnika je posebno korisna kada želimo istražiti unutarnji svijet lika u važnom trenutku njegova života. Učenici stanu u dva reda, jedan nasuprot drugome, i tako naprave tunel. Jedan učenik preuzima ulogu lika i polako prolazi kroz tunel. Dok prolazi, ostali učenici mu tiho ili glasno govore: što misli, čega se boji, što želi, što bi mu drugi savjetovali, koje ga dvojbe muče, kako ga drugi ljudi doživljavaju ili mu govore jednu lijepu misao koja može biti kraj aktivnosti.